

Obraćanje visokog predstavnika i posebnog predstavnika EU Valentina Inzka na Japanskom institutu za međunarodne odnose

Tokio, 23. august 2011. godine

OHR će se fokusirati na svoje osnovne zadatke

Dame i gospodo,

Dozvolite mi da se na početku zahvalim Japanskom institutu za međunarodne odnose što je organizirao ovaj forum. Otkad sam u ožujku 2009. godine preuzeo dužnost visokog predstavnika i posebnog predstavnika u Bosni i Hercegovini tri puta sam posjetio Tokio i tijekom svakog posjeta sudjelovao sam u razgovorima na ovom Institutu. Smatram da ovi susreti imaju neprocjenljiv značaj za stjecanje boljeg razumijevanja japanskih ciljeva na Zapadnome Balkanu, ali služe i kao instrument za sagledavanje jedinstvene i pozitivne uloge Japana u području jugoistočne Europe.

Zadnji put sam ovdje bio u listopadu 2010. godine. Sasvim je jasno da su strašna dešavanja u ožujku ove godine izmijenila mnoge aspekte japanskih političkih, ekonomskih i socijalnih prilika. Stoga mi dozvolite da narodu Japana prenesem poruku solidarnosti naroda Bosne i Hercegovine.

U danima koji su uslijedili nakon cunamija, prikupljena su sredstva za pomoć žrtvama katastrofe zahvaljujući spontanoj građanskoj inicijativi u BiH. U usporedbi s opsegom materijalne štete, ova gesta je možda bila skromna, barem u

pogledu materijalne vrijednosti, no nadam se da su svi koji su bili izravno pogođeni pronašli barem neku utjehu u činjenici da su građani zemlje na drugoj strani planete, koji su i sami iskusili užasne patnje u proteklih dvadeset godina, ponudili pomoć u trenutku krize.

Japan i Bosna i Hercegovina

U svome obraćanju u listopadu prošle godine ovdje sam opširnije govorio o prirodi angažmana Japana u mirovnom procesu u BiH. Napomenuo sam da pomoć Japana u iznosu od 250 milijuna eura ima značajnu ulogu u preoblikovanju bosanskohercegovačke infrastrukture, a diplomatski angažman Japana doprinosi dugoročnom cilju izgradnje održive demokracije.

Napomenuo sam također da je angažman Japana u području jugoistočne Europe bez ikakvog povijesnog tereta. Nema ni bilo kakvih kulturoloških i političkih asocijacija koje bi mogle komplicirati taj angažman. U tom smislu Japan ima ogromnu slobodu djelovanja.

Na kraju sam istaknuo da je bosanskohercegovačka ekonomija, iako trenutačno trpi posljedice političkog zastoja i globalne ekonomske krize, u proteklih petnaest godina doživjela preobražaj bez obzira na okolnosti, te da bi BiH mogla biti idealna platforma za japanske ulagače i proizvođače.

Od moga prošlogodišnjeg obraćanja ovdje, u bosanskohercegovačkoj politici i angažmanu međunarodne zajednice u BiH došlo je do velikih promjena. Želio bih danas govoriti o tim promjenama i želio bih istaknuti da Japan može igrati ključnu ulogu u rješavanju postojećih izazova i to ne unatoč svojim kulturološkim razlikama i geografskoj udaljenosti od Zapadnoga Balkana nego upravo zbog toga što ta udaljenost znači da partneri u BiH na Japan gledaju na jedinstven način i da se njegova stajališta uvažavaju uz ogromnu dozu poštivanja.

Političko nazadovanje

Nakon dugotrajnog perioda tijekom kojega je postignut značajan napredak, a građani su od toga imali stvarne koristi, došlo je do političkog nazadovanja.

Ovaj negativni trend započeo je prije pet godina. Politička atmosfera je dodatno pogrošana prije izbora u listopadu 2010. godine i od tada stanje nije obećavajuće. Daytonski sustav se pokazuje disfunkcionalnim obzirom da su stranke zlouporabile regulativu koja osigurava ravnotežu u sustavu podjele vlasti, a čiji je cilj zaštita konstitutivnih naroda, a ne ugrožavanje države kao cjeline.

Bosna i Hercegovina je, kao rezultat pogoršanja u načinu vođenja politike i retorici, pritisnuta novom serijom političkih, socijalnih i ekonomskih problema.

Uzmite kao primjer iznimno ozbiljne zaključke i odluku da se u Republici Srpskoj održi referendum koji je suprotan Daytonu, a koje je Narodna skupština RS-a donijela 13. travnja. Umjesto da vidimo sazrelu političku klasu koja učinkovito radi u granicama okvira koji je postavljen u Daytonu, mi smo morali spriječiti neke od najozbiljnijih izazova Mirovnom sporazumu u zadnjih petnaest godina.

Kao da to nije dovoljno, vidimo i nastavak nacionalističke anti-daytonovske retorike koja osporava same temelje Mirovnog sporazuma, posebice iz RS-a. U zadnjih nekoliko tjedana bio sam primoran ukazivati na lažni karakter niza izjava u kojima se tvrdi da je Bosna i Hercegovina "državna zajednica" iako ona to uopće nije. Član I Ustava BiH jasno kaže da je Bosna i Hercegovina država.

Ono što me isto toliko brine jest pristup SNSD u Banjoj Luci koji svako pitanje posmatra sa perspektive entiteta na štetu zemlje u cijelosti, uključivši i Republiku Srpsku.

Upravo takav pristup politici navodi me da vjerujem da će

tjedni i mjeseci pred nama biti izazovni kako budemo nastojali da se osigura konačno imenovanje državne vlade, konačno usvajanje državnog proračuna kojim bi se omogućilo institucijama da funkcioniraju i naravno da se objasni onima koji pokušavaju osporiti te državne institucije da moraju promijeniti svoj pristup i početi konstruktivno raditi unutar tih institucija kako bi poboljšali njihovu funkcionalnost i učinkovitost.

U oba entiteta će pritisci fiskalne prirode bez sumnje voditi ka većim političkim tenzijama i to treba pomno pratiti.

Kao što vam je možda poznato, prošlo je gotovo godinu dana od općih izbora, a vlada nije formirana. Politički lideri pokazuju malo stida ili čak i nelagode zbog svog neuspjeha da ispune osnovnu obvezu demokratskog zastupanja– a to je da vode učinkovitu vladu koja može služiti građanima i štititi ih.

Ova u cijelosti nezadovoljavajuća situacija potcrtava ograničenja Daytonu.

Kada postoji dovoljno političke volje da daytonski sustav djeluje, on djeluje bolje no što je to većina ljudi i mogla očekivati.

Kada ne postoji politička volja, sustav se jednostavno gasi.

Politička volja uglavnom nije postojala u zadnjih pet godina i ishod su nevolje stanovništva Bosne i Hercegovine.

Težak život i veliko razočarenje nisu ograničeni na jednu zajednicu ili na jedan dio zemlje. Nezaposlenost, siromaštvo i kriminal, neizbježno nasljeđe političkog hvalisanja i nestručnosti, imaju utjecaj na građane u svakom dijelu Bosne i Hercegovine.

Sve se ovo dogodilo uporedo sa povlačenjem međunarodne zajednice iz svakodnevnog interveniranja u politiku u BiH.

Pozitivni faktori

Naš vrhunski prioritet trenutačno jest riješiti ove izazove i vratiti Bosnu i Hercegovinu na put prosperiteta i pune euro-atlantske integracije.

Međutim, želim jasno kazati da postoje ogromne mogućnosti, ali i zastrašujući izazovi – a u sveukupnoj jednadžini postoje i važni faktori koji su u značajnoj mjeri pozitivniji od trenutačne političke situacije.

Bosna i Hercegovina je zemlja koja ima kapacitete ne samo da preživi nego i da procvjeta. I ona će sigurno uspjeti ako njezini građani privole svoje predstavnike da promijene kurs.

Evo samo nekoliko pozitivnih faktora:

- masovan povratak izbjeglica, uz aktivnu potporu međunarodne zajednice, pomogao je da se isprave nepravde počinjene za vrijeme sukoba, kao i kampanja privođenja sudu osoba optuženih za ratne zločine
- dugoročnim naporima na poboljšanju policijskog i pravosudnog sustava ostvaren je izvjestan uspjeh.
- oružane snage su racionalizirane i modernizirane i Bosna i Hercegovina je sada članica Akcijskog plana za članstvo pri NATO-u. Kontingenti iz BiH služe u međunarodnim mirovnim operacijama, a oružane snage imaju sve više kapaciteta za pružanje sigurnosti građanima BiH.
- infrastruktura uništena tijekom rata zamijenjena je modernijom i učinkovitijom infrastrukturom (nešto kroz što su prošle mnoge zemlje, uključivši i Japan i moju zemlju, Austriju, nakon svršetka Drugog svjetskog rata).
- Bosna i Hercegovina danas ima moderan i učinkovit fiskalni i regulatorni sustav, a njezina ekonomija ima potencijal da ponovno ostvaruje veliki rast kada se riješi politički zastoj.
- Kao jedini izvoznik električne energije u Jugoistočnoj Europi, Bosna i Hercegovina ima ogromna – i još velikim dijelom neiskorištena – prirodna bogatstva.

- I konačno, susjedne zemlje su izabrale vlade koje su usredotočile svoje aktivnosti na prevazilaženje propalih ratnih planova i posljedica rata i kretanje prema konstruktivnom i prosperitetnom programu pomirenja, europske integracije i brzog ekonomskog rasta – a još nije kasno da i Bosna i Hercegovina iskoristi ovaj pozitivni regionalni zamah.

Sve ovo zajedno čini uspjeh.

Nefunkcionalan politički establišment sprječava građane Bosne i Hercegovine da iskoriste ove sastavne dijelove, ali to ne može trajati do unedogled. Već postoje znaci da nezadovoljstvo naroda počinje da utječe na političke lidere i obuzdava ih. Građani koji su primorani da žive u okruženju siromaštva i kriminala na kraju će se umoriti od stranačkih šefova koji su se specijalizirali za bacanje krivnje na druge umjesto da nalaze praktična rješenja za svakodnevne probleme.

Preuređeno međunarodno prisustvo

U situaciji kada je došlo do političkog zastoja na unutarnjem planu, međunarodna zajednica je izvršila ponovnu stratešku procjenu svoga angažmana i preuredila svoje prisustvo u sukladnosti s tim.

Od 1. rujna, mandat posebnog predstavnika EU vršit će šef Delegacije EU. Ovo je značajna promjena. Sveukupni okvir poslijeratnog oporavka Bosne i Hercegovine temelji se na euro-atlantskim integracijama. Kroz svoje ojačano prisustvo u zemlji, EU će moći ponuditi građanima BiH koherentnije, dosljednije i čvršće partnerstvo.

To su dobre vijesti za građane BiH i dobre vijesti za sve međunarodne partnere koji rade u BiH zajedno sa EU.

Od 2002. godine mandat posebnog predstavnika EU vršio je visoki predstavnik, i u određenom periodu pokazalo se da je dvostruki mandat učinkovit, osobito kada su pozitivni

politički i ekonomski trendovi logično nalagali jačanje uloge posebnog predstavnika EU i odgovarajuće smanjenje uloge OHR-a.

Međutim, u svjetlu sve gore političke atmosfere postalo je jasno, nažalost, da Ustavom utvrđena uloga OHR-a ostaje od ključne važnosti ukoliko se Bosna i Hercegovina želi potpuno oporaviti.

Ne samo da će EU sa novom rekonfiguracijom međunarodnog angažmana postati učinkovitija, nego će OHR-u omogućiti da se fokusira na svoje osnovne zadatke.

Uloga OHR-a je da održava okruženje u kojem bosanskohercegovački političari mogu raditi posao za koji su izabrani. Bosna i Hercegovina nije protektorat nego suverena država čiji ustav, iz jasnih povijesnih razloga, predviđa postojanje institucije koja je tu da rješava politička i proceduralna neslaganja. Sve dok se ne nađe alternativa, OHR ostaje neophodni mehanizam za sprječavanje blokade političkog sustava izazvane proceduralnim sporovima i osporavanja Daytonskog sporazuma.

Mandat OHR-a se razlikuje mandata novog ojačanog predstavništva EU, ali je u sukladnosti s njim.

Ulazimo u turbulentan period. Uzroci koji su izazvali politički neuspjeh morat će se razmotriti i riješiti. Stoga OHR mora raditi dinamično i učinkovito, i održavati okruženje u kojem se mogu voditi i uspješno završiti teški politički razgovori.

A to je moguće postignuti sve dok međunarodna zajednica ostane angažirana i odlučna.

Promjena pravca

Bosna i Hercegovina ima ogromne prirodne i ekonomske potencijale, te stručne i talentirane građane, no njezin izvanredni kapacitet za uspjeh ugrožavaju političari koji su

navikli na neuspjeh.

Ovo se može i mora ispraviti.

I međunarodna zajednica mora nastaviti raditi sa građanima Bosne i Hercegovine kako bi postigli stvarne i pozitivne promjene.

Kao zemlja koja uživa poštivanje i povjerenje svih zajednica, Japan može odigrati jedinstvenu i pozitivnu ulogu u omogućavanju ove promjene.

Ovdje u Tokiju, želim istaknuti da građani BiH priznaju i duboko cijene doprinos Japana u mirovnome procesu u toj zemlji. Japan je bio neophodan element u uspješnim rezultatima našeg dosadašnjeg zajedničkog djelovanja. On je do sada imao ključnu ulogu, i istinski se nadam da će se tako i nastaviti.